

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
DOMENIUL TEOLOGIE

TITLUL TEZEI: *GÂNDIREA TEOLOGICĂ A LUI ANTONIE BLOOM,*
MITROPOLITUL SUROJULUI

(REZUMAT)

Conducător științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Acad. George Remete

Doctorand:

Pr. Petru Brisc

ALBA IULIA

2026

Cuprins

Introducere	3
Motivația alegerii temei	4
Ipoteza de cercetare. Obiectivele cercetării	5
Metodologia cercetării	7
Stadiul cercetării moștenirii teologie a Mitropolitului Antonie Bloom	9
Structura lucrării	12
Contribuția personală/ concluzii.....	14
Cuprinsul lucrării în extensio	16
Bibliografie selectivă	20
Izvoare.....	20
Surse primare: Scrierile Mitropolitului Antonie de Suroj.....	21
Surse Secundare	23
Dicționare.....	23
Monografii	24
Studii și articole.....	26

Introducere

Acest rezumat sintetizează conținutul tezei doctorale dedicate gândirii teologice a Mitropolitului Antonie Bloom, una dintre cele mai originale și vii personalități ale Ortodoxiei contemporane. Cercetarea urmărește analiza sistematică a principalelor teme dogmatice prezente în opera și reflecția sa teologică, insistând asupra caracterului existențial, pastoral și hristocentric al discursului său.

Permanenta propovăduire pe coordonatele oamenilor din fiecare timp reprezintă una dintre caracteristicile fundamentale ale aspectului dinamic al Bisericii.

În acest sens, dogmele nu constituie simple formulări teoretice sau abstracții, ci adevăruri de credință ce trebuie propovăduite într-o manieră în care omul contemporan să poată simți relevanța lor directă pentru viața de zi cu zi. Conștiința propovăduitorului nu poate rămâne indiferentă față de responsabilitatea teologiei pentru viața duhovnicească și pentru progresul spiritual al credincioșilor.

În acest context, domeniul Teologiei Dogmatice are menirea nu doar de a formula și sistematiza adevărurile de credință ale Bisericii, ci și de a evidenția caracterul lor viu, existențial și mântuitor. Teologia Dogmatică nu poate rămâne redusă la un discurs abstract sau exclusiv speculativ, ci trebuie să păstreze permanent legătura dintre dogmă, experiență liturgică și viață spirituală. Tocmai această dimensiune vie a dogmei, înțeleasă ca expresie a experienței eclesiale și a întâlnirii omului cu Dumnezeu, reprezintă una dintre preocupările centrale ale gândirii teologice a lui Antonie Bloom, Mitropolitul Surojului (1914–2003).

Pe bună dreptate se subliniază adeseori faptul că teologia există cu adevărat doar în măsura în care este accesibilă tuturor credincioșilor, în măsura în care este receptată, asimilată și trăită de aceștia. În caz contrar, se ajunge la o ariditate a discursului teologic, caracterizată prin lipsa exemplificărilor, printr-un limbaj excesiv tehnicizat și încărcat de neologisme. Din această perspectivă, Antonie Bloom se situează în direcția unei abordări în care, într-adevăr, dogmele există în Biserică nu pentru cunoaștere intelectuală și deliciul rafinat, rezervate unei elite, ci tocmai pentru că sunt în chip esențial viața oamenilor, deci accesibile tuturor.

Motivația alegerii temei

Mitropolitul Antonie Bloom a fost una dintre personalitățile marcante ale Ortodoxiei secolului al XX-lea, exercitând o influență semnificativă atât în rândul creștinilor ortodocși, cât și în mediile anglicane și romano-catolice, și chiar în rândul celor declarați atei. Importanța și influența sa au condus în mod firesc la ideea unei cercetări sistematice a gândirii sale teologice, motiv pentru care lucrarea de față are drept centru de interes tema: *Gândirea teologică a lui Antonie Bloom, Mitropolitul Surojului*.

Alegerea acestei teme se înscrie în domeniul Teologiei Dogmatice prin preocuparea de a identifica și analiza modul în care Mitropolitul Antonie reușește să exprime adevărurile fundamentale ale credinței ortodoxe într-un limbaj accesibil omului contemporan, fără a diminua profunzimea conținutului dogmatic. Cercetarea urmărește evidențierea raportului dintre dogmă și experiența duhovnicească, dintre formularea doctrinară și aplicabilitatea ei pastorală, aspecte esențiale pentru reflecția dogmatică actuală.

Personalitatea și opera lui Antonie Bloom prezintă câteva particularități care fac cu atât mai necesară o cercetare aprofundată a gândirii sale teologice. Deși nu manifestă preocuparea elaborării unui sistem teologic riguros structurat în sens academic clasic, Mitropolitul Antonie abordează teme dogmatice complexe într-o manieră inedită, surprinzătoare și profund accesibilă, relevând totuși existența unei viziuni teologice coerente și consistente, asupra căreia merită să ne aplecăm cu seriozitate. De altfel, până în prezent, nu a fost realizată o analiză holistică a moștenirii sale teologice, fapt care conferă demersului nostru un caracter singular nu doar în cercetarea teologică românească, ci și între puținele încercări similare existente în spațiul teologic internațional.

Prin urmare, cercetarea doctorală de față își propune realizarea unei lucrări ample, care să ofere o analiză sistematică și critică a teologiei Mitropolitului Antonie Bloom, privită ca paradigmă a discursului dogmatic actual, articulat pe coordonatele fundamentale dogmă–cult–spiritualitate. În acest sens, lucrarea urmărește să ofere un răspuns asupra semnificației contemporane a conceptelor de dogmă și dogmatism, utilizând drept cheie hermeneutică gândirea teologică a Mitropolitului Antonie de Suroj. Teologia Mitropolitului Antonie, rezultată dintr-un simț practic format inclusiv prin pregătirea sa medicală și profund impregnată de duhul Sfinților Părinți, propune o teologie dinamică și actuală, capabilă să îmbogățească misiunea

propovăduitoare a Bisericii. Antonie Bloom se înscrie în logica aprofundării și exprimării identității Ortodoxiei prin menținerea permanentă a legăturii dintre dogmă, cult și spiritualitate, precum și prin deschiderea Ortodoxiei către problematicile lumii contemporane.

Sub îndrumarea Pr. Prof. Acad. Dr. George Remete cercetarea doctorală de față își propune să evidențieze actualitatea și relevanța gândirii teologice a Mitropolitului Antonie Bloom pentru teologia contemporană și pentru viața pastoral-misionară a Bisericii, insistând asupra modului în care experiența personală a întâlnirii cu Dumnezeu poate deveni fundament al unui discurs teologic viu, accesibil și profund ancorat în realitățile existențiale ale omului contemporan.

Ipoteza de cercetare. Obiectivele cercetării.

Temele teologico-dogmatice abordate de către Antonie Bloom sunt diverse. În cadrul cercetării de față, vor fi avute în vedere în mod special marile teme dogmatice ale gândirii sale teologice, precum: teologia creație și antropologia, hristologia, raportul dintre credință și ateism, ecesiologia și eshatologia.

Ipoteza cercetării pornește de la concepția că Antonie Bloom a dezvoltat o teologie profundă și originală în numeroase aspecte, exprimată însă într-un limbaj simplu, direct și accesibil, gândirea teologică a lui Antonie Bloom constituie o paradigmă actuală a discursului dogmatic ortodox, caracterizată prin integrarea organică dintre dogmă, experiență duhovnicească, cult și pastorație. Deși exprimată într-un limbaj accesibil și nesistematizată în mod academic clasic, teologia sa relevă o viziune coerentă și profundă asupra principalelor teme dogmatice ale Ortodoxiei, oferind un model de actualizare și transmitere a adevărilor de credință către omul contemporan.

Din aceste considerente apare întrebarea: În ce măsură gândirea teologică a Antonie Bloom poate constitui un model actual de exprimare și actualizare a discursului dogmatic ortodox, prin integrarea organică dintre dogmă, experiență duhovnicească, cult și dimensiunea pastorală a vieții Bisericii?

Cercetarea își propune să răspundă la aceasta și implicit să demonstreze că originalitatea teologiei lui Antonie Bloom constă nu în modificarea conținutului dogmatic al Tradiției

ortodoxe, ci în modalitatea existențială, pastorală și experiențială prin care acesta exprimă și actualizează adevărurile de credință, păstrând unitatea dintre dogmă, cult și spiritualitate.

Totodată, cercetarea urmărește să evidențieze faptul că principalele teme dogmatice prezente în gândirea sa formează împreună o structură teologică unitară, capabilă să ofere răspunsuri relevante problematicilor spirituale și existențiale ale lumii contemporane.

Deși nu și-a propus elaborarea unui sistem dogmatic în sens academic clasic, reflecțiile sale teologice relevă existența unei viziuni coerente și unitare asupra principalelor teme ale teologiei ortodoxe. Considerăm că o prezentare analitică și sistematică a marilor teme dogmatice specific gândirii sale sale teologii presupune, în primul rând, cercetarea și organizarea moștenirii sale teologice într-un ansamblu unitar, aspect care nu a constituit până în prezent obiectul unei cercetări exhaustive.

Totodată, multe dintre conferințele, predicile și prelegerile Mitropolitului Antonie vor fi supuse pentru prima dată unei analize teologice sistematice, întrucât o mare parte dintre acestea au devenit accesibile relativ târziu, mai ales după anul 2010. Caracterul de originalitate al prezentei cercetări poate fi argumentat și prin faptul că analiza gândirii teologice a Mitropolitului Antonie presupune nu doar interpretarea ideilor sale, ci și organizarea acestora într-o structură coerentă, prin identificarea temelor dogmatice majore și a temelor secundare care derivă din acestea.

Obiectivul principal al cercetării îl constituie realizarea unei lucrări ample care să ofere o analiză, sistematică și critică a teologiei Mitropolitului Antonie Bloom, evidențiind relevanța acesteia pentru discursul dogmatic contemporan și pentru misiunea pastorală a Bisericii.

Din acest obiectiv principal derivă o serie de obiective secundare care, împreună, contribuie la împlinirea finalității cercetării: realizarea unei prezentări biografice care să evidențieze personalitatea marcantă a Mitropolitului Antonie Bloom; analiza tematică a marilor teme specific gândirii sale; explorarea rădăcinilor și influențelor gândirii sale teologice; analiza dimensiunii pastorale și misionare a teologiei sale; compararea teologiei sale cu reflecțiile altor teologi contemporani și identificarea legăturilor și influențelor reciproce; formularea unor concluzii privind relevanța teologiei Mitropolitului Antonie Bloom ca paradigmă a discursului dogmatic actual.

Metodologia cercetării

Prezenta cercetare presupune utilizarea unui ansamblu de metode specifice cercetării teologice, necesare atât pentru analiza sistematică a gândirii teologice a lui Antonie Bloom, cât și pentru evidențierea originalității și actualității discursului său dogmatic. Complexitatea operei sale, aflată la intersecția dintre teologia dogmatică, experiența spirituală și dimensiunea pastorală a vieții Bisericii, impune folosirea unei metodologii variate și complementare, capabile să surprindă caracterul dinamic și profund existențial al teologiei sale.

În cadrul cercetării, metoda analitică va ocupa un loc central, fiind utilizată pentru examinarea detaliată a ideilor și conceptelor teologice prezente în opera sa. Prin intermediul acestei metode vor fi identificate și analizate principalele teme dogmatice din gândirea sa teologică, relația dintre dogmă și viața spirituală sau dimensiunea eclezială a existenței creștine. Analiza va urmări atât conținutul doctrinar al acestor teme, cât și modul în care ele sunt formulate și aplicate într-un context pastoral și existențial.

Dat fiind faptul că teologia sa nu este elaborată într-o formă academică sistematică, cercetarea va utiliza și metoda sistematică, necesară pentru organizarea și structurarea materialului teologic existent într-un ansamblu coerent și unitar. Această metodă va permite identificarea temelor dogmatice majore și secundare, stabilirea relațiilor dintre acestea și evidențierea unității interne a gândirii sale teologice. În acest sens, cercetarea își propune să sistematizeze reflecțiile sale teologice dispersate în predici, conferințe, interviuri și lucrări publicate, oferind astfel o imagine de ansamblu asupra contribuției sale la discursul dogmatic contemporan.

Metoda comparativă va fi utilizată pentru a pune în dialog gândirea teologică a Mitropolitului Antonie Bloom cu reflecțiile altor teologi ortodocși și mai ales ale Sfinșilor Părinți. Prin această metodă se urmărește identificarea influențelor teologice și spirituale, evidențierea elementelor de originalitate și integrarea gândirii lui Antonie Bloom în contextul mai larg al teologiei ortodoxe contemporane. Totodată, metoda comparativă va fi utilizată și pentru observarea modului în care anumite idei teologice sunt formulate și dezvoltate în diferite etape ale activității sale pastorale și teologice.

Metoda diacronică va permite cercetarea evoluției anumitor concepte și teme teologice în cadrul operei Mitropolitului Antonie. În acest sens, vor fi analizate diferențele de accent și dezvoltare dintre primele sale conferințe și reflecțiile teologice târzii, urmărindu-se maturizarea discursului său teologic și continuitatea anumitor perspective fundamentale. Această metodă este importantă și pentru înțelegerea contextului pastoral și istoric în care anumite idei au fost formulate și dezvoltate.

Având în vedere caracterul profund existențial și simbolic al discursului său teologic, metoda hermeneutică va ocupa, de asemenea, un loc important în cadrul cercetării. Aceasta va fi utilizată pentru interpretarea sensurilor teologice profunde ale textelor și pentru evidențierea modului în care mitropolitul Antonie Bloom actualizează mesajul dogmatic al Bisericii în raport cu experiența concretă a omului contemporan. Metoda hermeneutică va permite interpretarea limbajului său spiritual și simbolic, precum și analiza raportului dintre experiența personală și formularea dogmatică.

În același timp, metoda istorico-teologică va fi folosită pentru încadrarea gândirii Mitropolitului Antonie Bloom în contextul teologiei ortodoxe a secolului al XX-lea și pentru evidențierea influențelor spirituale, culturale și istorice care au contribuit la formarea sa teologică.

Totodată, cercetarea va utiliza și metoda critică, necesară pentru evaluarea teologică obiectivă a ideilor și perspectivelor propuse de Mitropolitul Antonie Bloom. Cercetarea nu își propune doar prezentarea descriptivă a gândirii sale, ci și analiza critică a accentelor, particularităților și limitelor discursului său teologic, prin raportare la Tradiția dogmatică și patristică a Bisericii Ortodoxe.

Mai ales în etapa finală a cercetării va fi utilizată metoda sintetică, necesară pentru integrarea concluziilor rezultate într-o perspectivă unitară asupra teologiei Mitropolitului Antonie Bloom. Această metodă va contribui la formularea concluziilor generale privind actualitatea și relevanța gândirii sale teologice pentru discursul dogmatic contemporan și pentru misiunea pastorală a Bisericii.

Pe parcursul cercetării vor fi utilizate și alte metode complementare, precum metoda inductivă, metoda analogică, considerate necesare pentru atingerea rezultatelor propuse.

Diversitatea metodelor utilizate este impusă de caracterul complex și interdisciplinar al gândirii teologice a Mitropolitului Antonie Bloom, aflată la confluența dintre reflecția dogmatică, experiența spirituală și dimensiunea pastoral-misionară a teologiei ortodoxe contemporane.

Stadiul cercetării moștenirii teologie a Mitropolitului Antonie Bloom

Vasta moștenire a Mitropolitului Antonie Bloom, până în prezent a fost supusă unei cercetări relativ restrânse.

Singura cercetare științifică de anvergură doctorală până la această data este cea a lui Roman Rytsar, *The Kenotic Theology of Anthony Bloom Metropolitan of Sourozh (1914-2003), in Anthropological Perspective*, teză susținută la Facultatea de Teologie Saint Paul University, Ottawa, Canada, 2012. Lucrarea, tradusă și în limba română, prezintă teologia kenotică a Mitropolitului Antonie din perspectivă antropologică, analizând un concept cheie în teologia lui Antonie Bloom, cel al părăsirii lui Hristos de către Dumnezeu pe cruce, concepție ce stă la baza înțelegerii a ceea ce înseamnă a fi om. Structurată în șase capitole, lucrarea lui Roman Rytsar demonstrează că teologia kenotică a Mitropolitului Antonie i-a modelat întreaga înțelegere despre persoană, subliniind totodată originalitatea acestuia și prin comparație cu teologia unor alți teologi ruși precum Vladimir Lossky, Vladimir Soloviov, Pr. Serghei Bulgakov, Arhimandritul Sofronie Saharov, Mihail Tareiev, Mitropolitul Antonie Hrapovițki.

Demersul lui Roman Rytsar este unul deschizător de drum în vederea cercetării teologiei lui Antonie Bloom. Totodată, el însuși subliniază faptul că a urmărit doar un concept din teologia lui Antonie Bloom, și „lasă în seama altora o evaluare și o analiză discursivă și mai comparativă a teologie sale”. Această idee o va repeta în decursul cercetării sale, dorind să sublinieze faptul că nu și-a propus o analiză exhaustivă a teologiei Mitropolitului Antonie, chiar încheindu-și cercetarea prin exprimarea dorinței ca lucrarea sa să motiveze o „explorare mai profundă a teologiei Mitropolitului Antonie de Suroj”.

Cercetarea Pr. Roman Rytsar este una de o înaltă ținută academică, sistematică, profund dogmatică, și voluminoasă. Deși cheia de analiză este reprezentată de teologia kenotică a lui Antonie Bloom din perspectivă antropologică, pornind de la aceasta și în relație cu aceasta, vor fi analizate, pe lângă hristologie și antropologie, chiar dacă nu exhaustiv, și alte învățături dogmatice cum ar fi cea despre Biserică, Taine, moarte, credință.

Există două biografii importante despre Antonie Bloom. Prima este cea a lui Gillian Crow, „*Acest om sfânt*”-*Impresii despre Mitropolitul Antonie*, trad. din lb. engleză de Monica – Irina Bazon, pref. de Preasfințitul Părinte Macarie Drăgoi, Editura Theosis, Oradea, 2017, 402 p. (apărută în limba engleza în anul 2005). Deși titlul duce spre ideea unei hagiografii, lucrarea lui Gillian Crow nu este nicidecum o hagiografie, ci o prezentare complexă și realistă a personalității Mitropolitului Antonie Bloom. Structurând lucrarea în cinci părți și 14 capitole, autoarea, o apropiată a Mitropolitului Antonie și convertită la Ortodoxie de către acesta, prezintă numeroase episoade din viața acestuia, definatorii nu doar pentru trasarea personalității sale, cât și pentru gândirea sa teologică. Nu s-a ferit în a prezenta defectele lui Antonie Bloom, deși uneori, lecturând cartea se crează impresia că autoarea deține mai multe detalii și informații decât ceea ce transmite.

A doua biografie este cea a lui Avril Pyman, *Metropolitan Anthony of Sourozh: a Life*, Cambridge: Lutterworth Press, 2016, 288 p. Autoarea, în cele zece capitole ale lucrării, bazându-se pe o mulțime de dovezi, încearcă să prezinte o perspectivă mai profundă asupra vieții și perioadei în care a trăit Antonie Bloom. Va insista mult asupra relației dintre Mitropolitul Antonie și Biserica Rusiei, provocările acestei relații, dar și cele ale mărturisirii creștine într-o „lume divizată”.

O altă lucrare care prezintă într-o oarecare măsură o analiză a moștenirii teologice a Mitropolitului Antonie este volumul realizat de Evgheni Tugarinov și apărut în limba rusă în anul 2015, *Viața Mitropolitului Antonie de Suroj din mărturiile celor care l-au cunoscut sau Omul care L-a văzut pe Dumnezeu*. Volumul prezintă mărturiile a 19 persoane care l-au cunoscut pe Mitropolitul Antonie, și chiar dacă în mare măsură este vorba despre evocarea diferitelor episoade și experiențe din întâlnirile cu acesta, totuși găsim și analize ale personalității sau operei sale teologice, cum este cea realizată de Andrew Louth.

Lucrarea lui Michael Evdokimov, *Prier 15 jours avec Antoine Bloom*, Metropolit de Source, Editions Nouvelle Cite, 2012, deși nu este una voluminoasă, prin analizele unor afirmații ale Mitropolitului Antonie, se înscrie între puținele lucrări de acest gen. Pornind de la texte cunoscute ce-i aparțin Mitropolitului Antonie, M. Evdokimov aduce explicații interesante despre teologia lui Antonie Bloom, și mai mult, prezintă aceste texte ca o sursă de inspirație pentru teologhisire.

Au mai existat preocupări în a cerceta diferite aspecte ale teologiei Mitropolitului Antonie, cercetări care s-au rezumat la teze de licență, nepublicate.

Au existat o serie de conferințe și seminarii internaționale care au evocat personalitatea și gândirea teologică a lui Antonie Bloom. Informațiile despre acestea sunt de cele mai multe lacunare, dar din ceea ce există la dispoziție vom încerca să prezentăm un „tablou” al acestora.

La Moscova au avut loc, până la această dată, zece conferințe internaționale dedicate moștenirii sale teologice. Prin prisma participanților și a lucrărilor specifice considerăm că aceste conferințe sunt cele mai importante manifestări privind moștenirea și personalitatea Mitropolitului Antonie Bloom:

1. *Moștenirea spirituală a Mitropolitului Antonie de Suroj*, 28-30 septembrie 2007;
2. *Omul în teologia Mitropolitului Antonie de Suroj*, 11-13 septembrie 2009- lucrările acestei conferințe nu sunt disponibile;
3. *Biserica- o comunitate teantropică*, 23-25 septembrie 2011- nu sunt disponibile lucrările acestei conferințe;
4. *Învață să vezi*, 13-15 septembrie 2013.
5. *Teologie și realitate*, 18-20 decembrie 2015
6. *”Și Cuvântul S-a făcut trup”...Sacralitatea materiei*, 22-24 septembrie 2017- nu sunt disponibile lucrările conferinței;
7. *Ce înseamnă să fii creștin în viața de zi cu zi?*-13-15 septembrie 2019;
8. *Criza: judecată sau oportunitate?* 17-19 septembrie 2021- nu sunt disponibile lucrările;
9. *Taina prezenței: Dumnezeu în lume și în om*, 22-24 septembrie 2023- nu sunt disponibile lucrările;
10. *Continuitate, context, unicitate*, 3-5 octombrie 2025- nu sunt disponibile lucrările.

Din seria de conferințe dedicate lui Antonie Bloom le amintim și pe cele de la Londra, dar a căror lucrări nu sunt disponibile.

Antonie Bloom a devenit o personalitate tot mai cunoscută și în spațiul teologic românesc. Numărul mare al traducerilor scrierilor sale în limba română confirmă interesul pentru teologia sa. Cu toate acestea, nu există în teologia românească o abordare analitico-critică a teologiei sale prin prisma unei cercetări științifice. Există însă câteva referiri în acest sens în

Prefața/Cuvântul Înainte al unor traduceri ale lucrărilor ce-i aparțin lui Antonie Bloom. Deși restrânse, aceste remarci se înscriu printre primele aprecieri critice la adresa Mitropolitului Antonie Bloom în teologia românească.

Analizând ansamblul cercetărilor și al receptării teologice dedicate Mitropolitului Antonie Bloom, se poate constata faptul că, deși există numeroase studii, evocări, conferințe și cercetări tematice, lipsește încă o analiză sistematică, critică și holistică a întregii sale gândiri teologice. Majoritatea contribuțiilor existente se concentrează fie asupra personalității sale, fie asupra unor teme particulare, fără a încerca integrarea acestora într-o viziune unitară asupra teologiei sale. Tocmai această lacună reprezintă una dintre principalele motivații și justificări ale cercetării de față, care își propune să ofere o analiză amplă și sistematică a principalelor teme dogmatice din gândirea teologică a Mitropolitului Antonie Bloom.

Structura lucrării

Prezenta teză doctorală, intitulată *Gândirea teologică a lui Antonie Bloom, Mitropolitul Surojului*, este structurată în șase capitole care urmăresc analiza sistematică, critică și holistică a principalelor teme dogmatice din gândirea teologică a Mitropolitului Antonie Bloom. Demersul cercetării are în vedere atât contextul biografic și spiritual în care s-a format teologia sa, cât și analiza principalelor coordonate doctrinare, antropologice, eclesiologice și spirituale ale operei sale.

Lucrarea debutează cu un prim capitol introductiv, intitulat *Mitropolitul Antonie Bloom: itinerar biografic și contribuție teologică*, capitol necesar pentru înțelegerea contextului existențial, spiritual și pastoral care a influențat profund formarea și exprimarea teologiei sale. În cadrul acestui capitol sunt prezentate principalele repere biografice ale Mitropolitului Antonie, experiența dramatică a exilului, convertirea sa existențială, formarea intelectuală și medicală, activitatea pastorală și misionară desfășurată în Marea Britanie. Este analizată opera sa teologică, insistându-se asupra caracterului oral și profund existențial al scrierilor sale, asupra modului fragmentar și progresiv în care acestea au fost publicate, precum și asupra particularităților stilului său teologic și pastoral.

Capitolul al doilea, intitulat *Teologia creației și antropologia în viziunea Mitropolitului Antonie de Suroj*, urmărește analiza uneia dintre temele centrale ale gândirii sale teologice, și

anume relația dintre creație, om și Dumnezeu, în lumina Întropării lui Hristos. Capitolul evidențiază caracterul profund hristocentric al antropologiei sale și faptul că, pentru Mitropolitul Antonie, creația și omul nu pot fi înțelese autonom, ci numai în relație directă cu Persoana și lucrarea lui Hristos. Capitolul urmărește să evidențieze caracterul dinamic, relațional și profund existențial al antropologiei și cosmologiei dezvoltate de Antonie Bloom.

Capitolul al treilea, intitulat *Hristologia experiențială și dinamica comuniunii teandrice în teologia lui Antonie Bloom*, va analiza locul central al Persoanei lui Hristos în gândirea Mitropolitului Antonie. Capitolul urmărește să arate că hristologia sa nu este una abstractă sau strict conceptuală, ci una trăită, întemeiată pe experiența întâlnirii personale cu Hristos. În această perspectivă, Hristos nu este doar obiect al reflecției dogmatice, ci realitate vie, prezentă în viața omului prin participare, comuniune și transformare interioară. Capitolul va evidenția caracterul chenotic al hristologiei antoniene, precum și conceptul de „chenoză de după chenoză”, prin care este exprimată prezența continuă și mângâietoare a lui Hristos în existența omului. De asemenea, va fi analizată legătura dintre hristologie, pnevmatologie și eclesiologie, mai ales prin înțelegerea Bisericii ca realitate teandrică, în care Hristos și Duhul Sfânt lucrează pentru hristomorfizarea persoanei umane. În partea finală, vom aborda personalismul teologic al Mitropolitului Antonie, accentuând relația dintre persoană, întâlnire, comuniune și devenirea omului în Hristos.

Ateismul în perspectiva hristologică a lui Antonie Bloom, tema celui de-al patrulea capitol, analizează una dintre cele mai originale și provocatoare teme ale gândirii sale teologice. Cercetarea urmărește modul în care Mitropolitul Antonie înțelege ateismul nu doar ca negare intelectuală a existenței lui Dumnezeu, ci ca experiență existențială a absenței sensului și a rupturii interioare a omului. Capitolul evidențiază faptul că experiența personală a ateismului și convertirea sa prin întâlnirea cu Hristos au influențat decisiv reflecția sa teologică. Un loc central îl ocupă interpretarea strigătului lui Hristos de pe Cruce — „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” — pe care Antonie Bloom îl consideră cheia înțelegerii solidarității lui Hristos cu drama omului lipsit de Dumnezeu. Totodată, sunt analizate perspectivele sale asupra raportului dintre credință și necredință, asupra libertății omului și asupra posibilității întâlnirii autentice cu Dumnezeu.

Capitolul al cincilea este consacrat eshatologiei așa cum este evidențiată în gândirea Mitropolitului Antonie Bloom și urmărește analiza modului în care acesta înțelege moartea, judecata, veșnicia, raiul și iadul într-o cheie profund existențială și personalistă. Pentru Mitropolitul Antonie, eshatologia nu reprezintă doar o realitate viitoare, ci o prezență care începe încă din viața concretă a omului, în raportarea acestuia la Dumnezeu și la aproapele. Capitolul va analiza perspectivele sale asupra morții ca întâlnire cu Dumnezeu, asupra libertății și responsabilității persoanei, precum și asupra caracterului personal al judecății. De asemenea, vor fi evidențiate reflecțiile sale privind raiul și iadul, înțelese nu ca realități exterioare și impersonale, ci ca moduri diferite de raportare ale persoanei la iubirea lui Dumnezeu, și mai ales problematica unei eshatologii a „nădejii”.

Ultimul capitol va fi dedicat receptării gândirii și personalității Mitropolitului Antonie Bloom în spațiul ortodox și occidental contemporan. Vor fi evidențiate atât aprecierea și receptarea pozitivă a teologiei sale, cât și anumite rezerve sau observații critice formulate în raport cu stilul său pastoral și existențial de teologhisire. Capitolul urmărește să surprindă modul în care personalitatea și gândirea Mitropolitului Antonie au contribuit la receptarea Ortodoxiei în spațiul occidental și la dezvoltarea unui discurs teologic viu, accesibil și profund ancorat în experiența concretă a omului contemporan. De asemenea, se vor avea în evidențierea principalelor influențe care au contribuit la formarea gândirii Mitropolitului Antonie Bloom, precum și analiza modului în care teologia și personalitatea sa au fost receptate mai ales în spațiul ortodox, prin prisma dinamicii specifice a discursului său, și mai ales prin prisma „experienței”, „îndoielii” și „întâlnirii” ca modalități hermeneutice de abordare a marilor teme doctrinare.

Contribuția personală/ concluzii

Contribuția personală a cercetării constă în realizarea unei analize sistematice și holistice a gândirii teologice a Mitropolitului Antonie Bloom, respectiv identificarea marilor teme dogmatice întâlnite în gândirea sa, aspect care nu a mai constituit până în prezent obiectul unei cercetări exhaustive. Lucrarea propune organizarea unui material vast și predominant oral într-o structură coerentă și identifică principalele teme dogmatice și raporturile interne dintre acestea.

Cercetarea introduce și dezvoltă concepte precum: „hristologia experiențială”, „dinamica Bloom”, „hristomorfizarea epectatică” și „eshatologia speranței”, încercând să surprindă specificul și originalitatea discursului antonian.

Teologia Mitropolitului Antonie Bloom reprezintă una dintre cele mai vii expresii ale teologiei ortodoxe contemporane. Originalitatea sa nu constă în modificarea conținutului dogmatic, deși unele exprimări sunt la limită din acest punct de vedere, ci în modul profund existențial și pastoral prin care exprimă adevărurile fundamentale ale credinței, provocând, întrebând, „îndoindu-se” și experimentând.

Lucrarea demonstrează faptul că discursul teologic al Mitropolitului Antonie Bloom poate constitui o paradigmă actuală pentru teologia contemporană, prin refacerea unității dintre dogmă, experiență, cult și viața concretă a omului.

În același timp, cercetarea a evidențiat și anumite întrebări pe care receptarea teologiei sale le ridică pentru teologia contemporană. În ce măsură experiența îndoielii poate fi integrată într-un discurs dogmatic fără relativizarea adevărului de credință? Este domeniul Teologiei Dogmatice spațiul potrivit pentru asumarea explicită a experienței îndoielii? În ce măsură comunitatea euharistică poate constitui criteriul de validare a unui discurs profund existențial și personalist?

Aceste întrebări nu diminuează valoarea teologiei sale, ci demonstrează tocmai caracterul viu și provocator al gândirii sale. Teologia lui Antonie Bloom obligă discursul teologic contemporan să depășească formulele abstracte și să revină la experiența vie a întâlnirii cu Hristos.

În ceea ce privește receptarea generală a teologiei sale, cercetarea a demonstrat că influența Mitropolitului Antonie Bloom depășește spațiul ortodox rus și occidental, având un impact semnificativ și asupra teologiei contemporane în general. Interesul crescut pentru traducerea și publicarea scrierilor sale, organizarea de conferințe și seminarii dedicate operei sale și apariția unor cercetări academice tot mai numeroase confirmă actualitatea și relevanța gândirii sale.

Prin caracterul său hristocentric, chenotic, existențial și personalist, teologia lui Antonie Bloom oferă un model autentic de discurs dogmatic capabil să răspundă provocărilor lumii contemporane fără a pierde fidelitatea față de adevărul de credință. Tocmai de aceea, considerăm că teologia sa poate reprezenta una dintre paradigmele cele mai importante pentru reînnoirea discursului dogmatic ortodox actual și pentru reafirmarea dimensiunii vii, transformatoare și existențiale a adevărului creștin.

Bineînțeles, prezenta cercetare nu are nici pe departe pretenția de a fi epuizează complexitatea și profunzimea gândirii teologice a lui Antonie de Suroj, ci sperăm să deschidă noi perspective de analiză și interpretare, atât în ceea ce privește dimensiunea hristologică, antropologică și eshatologică a teologiei sale, cât și raportul dintre dogmă, experiență existențială și discursul pastoral contemporan. Caracterul viu, dinamic și predominant experiențial al moștenirii sale teologice oferă posibilitatea unor cercetări viitoare ample, capabile să aprofundeze multiple aspecte insuficient explorate până în prezent și să evedențieze și mai clar actualitatea și relevanța teologiei sale pentru reflecția teologică în general, și pentru cea dogmatică în mod special.

Cuprinsul lucrării în extensio

CUPRINS

<u>Lista abrevierilor</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>INTRODUCERE</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Motivația alegerii teme</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Ipoteza de cercetare. Obiectivele cercetării</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Stadiul actual al cercetării moștenirii teologice a lui Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Cercetările științifice și biografiile scrise despre Mitropolitul Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Conferințe și seminarii dedicate cercetării moștenirii teologice a Mitropolitului Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Cercetări referitoare la moștenirea Mitropolitului Antonie Bloom în spațiul teologic românesc</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Metodologia cercetării</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Limitele cercetării</u>	Error! Bookmark not defined.

<u>Structura tezei</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPITOLUL I</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>MITROPOLITUL ANTONIE BLOOM: ITINERAR BIOGRAFIC ȘI CONTRIBUȚIE TEOLOGICĂ</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>I.1. Date biografice despre Mitropolitul Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>I.2. Opera Mitropolitului Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPITOLUL AL II- LEA</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>TEOLOGIA CREAȚIEI ȘI ANTROPOLOGIA ÎN VIZIUNEA MITROPOLITULUI ANTONIE DE SUROJ</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>II.1. Viziunea hristocentrică – cheia unității dintre antropologie și creație</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>II.2. Creația ca dar, lumină și chemare la comuniune</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>II.3. Creația ca spațiu al cunoașterii lui Dumnezeu</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>II.4. Chip și asemănare: omul ca unitate în complexitate și multiplicitate</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>II.5. Omul ca mediator și „preot al creației”</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>II.6. Unitatea originară a omului și ruptura produsă de cădere ..</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>II.7. „Amurgul” lumii căzute și lucrarea lui Dumnezeu dincolo de ruptură</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>II.8. Întruparea, Euharistia și destinul transfigurării creației</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPITOLUL AL III-LEA</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>HRISTOLOGIA EXPERIENȚIALĂ ȘI DINAMICA COMUNIUNII TEANDRICE ÎN TEOLOGIA LUI ANTONIE BLOOM</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.1. Hristologia experiențială și solidaritatea divino-umană</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.1.1. Unirea ipostatică și dimensiunea practică a dogmei ..</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>III.1.2. Întruparea/Înomenirea - „accident” în planul lui Dumnezeu?</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>III.2. Taina „întâlnirii” lui Hristos și Sfintele Taine</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.2.1. Teologia materiei și Sfintele Taine</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.2.2. Euharistia, Preoția și viața de chenoză</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.2.3 Hristologia comuniunii: cununia, Euharistia și monahismul</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>III.2.4. Chenoza de după chenoză și prezența lui Hristos în suferință</u> Error! Bookmark not defined.	
<u>III.3 Eclesiologie hristocentrică” sau o eclesiologie la sinteza dintre hristologie și pnevmatologie?</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>III.3.1. Biserica, Taină fundamentală</u>	Error! Bookmark not defined.

III.3.2. Biserica și depășirea eclesiologiei euharistice	Error! Bookmark not defined.
III.3.3. Biserica în Hristos și Duhul Sfânt	Error! Bookmark not defined.
III.4. Personalismul, hristomorfizarea epectatică în mediul teandric al Bisericii	Error!
Bookmark not defined.	
III.4.1 Personalismul teologic: persoană, relație, întâlnire.....	Error! Bookmark not defined.
III.4.2 Iubirea, alteritatea și depășirea individualismului	Error! Bookmark not defined.
III.4.3. Hristomorfizarea epectatică și împlinirea persoanei ..	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPTITOLUL AL IV-LEA</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>ATEISMULUI ÎN PERSPECTIVA HRISTOLOGICĂ A LUI ANTONIE BLOOM</u>	Error!
Bookmark not defined.	
IV.1 Problema ateismului	Error! Bookmark not defined.
IV.1.1 Antonie Bloom și experiența personală a ateismului...	Error! Bookmark not defined.
IV.1.2 Abordarea ateismului	Error! Bookmark not defined.
IV.1.3 Hristos și experiența ateismului	Error! Bookmark not defined.
IV.2. Problema ateilor	Error! Bookmark not defined.
IV.2.1 Dialogul Mitropolitului Antonie Bloom cu atei	Error! Bookmark not defined.
IV. 2.2. Un dialog special: Dialogul Mitropolitului Antonie Bloom cu Marghanita Laski	Error! Bookmark not defined.
IV.2.3 Ateism și atei în spațiul românesc actual.....	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPITOLUL AL V-LEA</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>ESHATOLOGIA ÎN GÂNDIREA MITROPOLITULUI ANTONIE DE SUROJ</u>	Error!
Bookmark not defined.	
V.1. Premisele antropologice ale eshatologiei	Error! Bookmark not defined.
V. 2. Moartea și realismul hristologic	Error! Bookmark not defined.
V.3. Problematika Judecării.	Error! Bookmark not defined.
V.3.1. Judecata ca revelare a adevărului persoanei	Error! Bookmark not defined.
V.3.2. Conștiința ca instanță anticipativă: judecata începe în prezent	Error! Bookmark not defined.
defined.	
V.3.3 Cuvântul lui Hristos: criteriu revelator, nu mecanism normativ	Error! Bookmark not defined.
defined.	
V.3.4.Dimensiunea eclesiologică și hristologică a judecării...	Error! Bookmark not defined.
V.4. Veșnicia. Raiul și Iadul și „speranța ”eshatologică	Error! Bookmark not defined.
V. 4.1 Fericirea și chinurile veșnice: o singură veșnicie, două moduri de trăire	Error!
Bookmark not defined.	
V.4.2 Iadul: nu absența lui Dumnezeu, ci imposibilitatea de a fugi de prezența Lui	Error!
Bookmark not defined.	
V.4.3. Învierea trupurilor și Judecata finală.....	Error! Bookmark not defined.

<u>V.4.4. Apocatastaza: între speranță și delimitare dogmatică ..</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>V.4.5. Dimensiunea „apocatastatică” și limitele ei dogmatice</u>	Error! Bookmark not defined.
IV. <u>Viața veșnică drept comuniune ontologică și dinamică eclesială</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>CAPITOLUL AL VI-LEA.....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>INFLUENȚELE SPECIFICE TEOLOGIEI MITROPOLITULUI ANTONIE BLOOM.</u>	
<u>RECEPTAREA TEOLOGIEI SALE ÎN GENERAL.....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>VI.1. ”Experiența” și ”întâlnirea”- fundamentele unei teologii experiențiale</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>VI.2. „Dinamica Bloom”.....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>VI. 3. Receptarea teologiei și personalității Mitropolitului Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>VI. 3.1. Receptarea gândirii sale teologice.....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>VI.3.2. Personalitatea teologică a Mitropolitului Antonie Bloom</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>CONCLUZII .....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>BIBLIOGRAFIE .....</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Izvoare.....</u>	20
<u>Surse primare: Scrierile Mitropolitului Antonie de Suroj .....</u>	21
<u>Surse Secundare .....</u>	23
<u>Dictionare.....</u>	23
<u>Monografii .....</u>	24
<u>Studii și articole .....</u>	26
<u>Surse Web.....</u>	Error! Bookmark not defined.

Bibliografie selectivă

Izvoare

1. *Bibilia sau Sfânta Scriptură*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1991.
2. Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Despre Întruparea Cuvântului*, trad. Pr. Dumitru Stăniloae, în *PSB*. vol. 15, EIBMBOR, București, 1987.
3. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Despre viața lui Moise*, trad. Ion Buga, Editura Sfântul Gheorghe-Vechi, 1995.
4. Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Despre împărtășirea dumnezeiască*, în *Filocalia VII*, trad. Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2009.
5. Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte ascetice*, trad. Ierom. Agapie Corbu, Editura. Sf. Nectarie, 2022.
6. Idem, *Cuvinte către singuratici*, trad. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003.
7. Idem, *Cuvinte despre nevoie*, în *Filocalia*, vol. X, Traducere, introducere și note de Pr.prof.Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1981.

8. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006.
9. Idem, *Capete gnostice*, în *Filocalia*, vol. II, Ediția a II-a, traducere, introducere și note de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2008.
10. Idem, *Răspunsuri către Talasie*, în *Filocalia*, vol. III, Traducere, introducere și note de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2009.
11. Sfântul NICOLAE CABASILA, *Despre viața în Hristos*, Traducere și note de Pr. prof. Teodor Bodogae, EIBMBOR, București, 2009.
12. ORIGEN, Despre principii, în *PSB* 8, trad, Teodor Bodogae, EIBMBOR, București, 1982.
13. Sfântul SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze. Scrieri II*, ediția a II-a, trad. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003.
14. Idem, *Cuvântări morale*, în *Filocalia*, vol. VI, trad. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997.

Surse primare: Scrierile Mitropolitului Antonie de Suroj

1. ANTONIE, MITROPOLITUL SUROJULUI/ ANTHONY OF SOUROZH (BLOOM, Antonie), „A word at Vespers in the week of prayers for Christian unity”, disponibil la <https://antsur.ru/en/a-word-at-vespers-in-the-week-of-prayers-for-christian-unity-january-23-2002/>.
2. *Adierea Duhului: purtarea de grijă față de suflete*, traducere din limba rusă Monahia Mina, Ed. Doxologia, Iași, 2015.
3. *Asceza și căsătoria*, trad. din lb. engleză de Dragoș Dâscă, Editura Doxologia, Iași, 2014.
4. „Belief in Christ”, disponibil la <https://antsur.ru/en/belief-in-christ-27-october-1966/>.
5. „Body and Matter in Spiritual Life”, disponibil la http://mitras.ru/eng/eng_02.htm/
6. *Bucuria pocăinței*, trad. Mihai Costiș, Editura Marineasa, Timișoara, 2005.
7. *Căile vieții creștine*, traducere din limba rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați 2020.
8. „Christ, True and Perfect Man”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_13.htm.
9. *Creștinul ortodox în lumea de astăzi*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2022.
10. „Church and Communion”, disponibil la <https://antsur.ru/en/church-and-communion-2-february-1992/>.

11. *Despre credință și îndoială*, traducere din limba rusă de Mihai Costiș, ed. îngrijită de ierom. Savatie Baștovoii, Cathisma, București, 2009;
12. *Despre frumusețe*, traducere din limba engleză de Diana Stănciulescu, Editura Sophia, București, 2019;
13. *Despre întâlnirea cu Dumnezeu*, trad. din lb. rusă de Mihai Costiș, ed. îngrijită de ierom. Savatie Baștovoii, Editura Cathisma, București, 2007.
14. *Despre lucrurile de pe urmă*, trad. Constantin Jinga, Editura Sophia, București, 2021.
15. *Din tainele Împărăției*, trad. Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2020.
16. *Doamne, fii cu noi*, trad. din lb. engleză de Monahia Anastasia (Igiroșanu), Editura Sophia, București, 2016.
17. „*Doubt and the Christian life*”, disponibil la <https://antsur.ru/en/doubt-and-the-christian-life-1970/>.
18. *Dumnezeiasca Liturghie*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2019.
19. *Dumnezeu și omul*, traducere din lb. engleză de Luminița Irina Niculescu, Editura Sophia, București, 2011.
20. *Dumnezeu și creația Sa*, trad. Denis Chiriac, Edit. Egumenița, 2021.
21. *Ești creștin sau doar bisericos? Cuvântări despre trăirea autentică a credinței*, trad. Ioan-Lucian Radu, Ed. Doxologia, Iași, 2020.
22. *Făcând din viață rugăciune*, traducere din limba engleză de Monahia Anastasia (Igiroșanu), Editura Sofia, București, 2014.
23. „Freedom”, disponibil la <https://antsur.ru/en/freedom-a-talk-at-the-pushkin-club-22-march-1968/>.
24. *Frumusețea și urâtenia: convorbiri duhovnicești despre artă și realitate*, trad. Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2021.
25. *Haos. Lege. Libertate*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2021.
26. „I believe in God”, disponibil la http://www.mitrar.ru/eng/eng_04.htm.
27. „Life and death”, disponibil la <https://antsur.ru/en/life-and-death-october-1973>.
28. *Lumina care strălucește în întuneric: ultimele cuvântări*, traducere din limba engleză Ioan-Lucian Radu, Editura Doxologia, Iași, 2017;
29. *Mai aproape de Hristos: spovedania și iertarea*, traducere din limba engleză Dragoș Dâscă, Ed. Doxologia, Iași, 2014;

30. *Mântuirea lumii*, trad. Denis Chiriac, Ed. Egumenița, Galați, 2020.
31. *Omul*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2022.
32. „On Death”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_06.htm.
33. „On facing suffering”, disponibil la <https://antsur.ru/en/on-facing-suffering-1-february-1969/>.
34. „On Forgiveness”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_130.htm (accesat la 01.06.2022).
35. *Predici la Praznicele Împărătești și la sfinți de peste ani*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2020.
36. *Predici la Triod și Pentecostar*, trad. din lb. rusă de Denis Chiriac, Editura Egumenița, Galați, 2020.
37. „Primacy and primacies in the Church”, în rev. *Sourozh* 1986. N. 25. P. 6-15, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_18.htm.
38. *Reflecții: o călătorie duhovnicească*, trad. Dragoș Dâscă, Editura Doxologia, Iași, 2014.
39. *Rugăciunea care aduce roade: buchet de texte duhovnicești pentru lectura zilnică*, trad. din lb. engleză de Dragoș Dâscă, Editura Doxologia, Iași, 2014.
40. *Rugăciunea vie*, trad. Cătălin Bogdan, ed. a III-a, Editura Theosis, Oradea, 2018.
41. „Some aspects of the doctrine of creation”, disponibil la <https://antsur.ru/en/some-aspects-of-the-doctrine-of-creation-an-address-given-at-the-conference-at-broadstairs-1963/>.
42. *Școala rugăciunii*, traducere din limba engleză de Gheorghe Feodorovici, Sophia, București, 2006;
43. *Taina iertării. Taina tămăduirii*, Ediția a II-a, traducere din limbile engleză și franceză de Monahia Anastasia (Igiroșanu), Reîntregirea, Alba-Iulia, 2012.
44. *Taina iubirii*, traducere din limba rusă de Adrian-Tănăsescu Vlas, Editura Sophia, București, 2009.
45. „The prayer of intercession”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_10.htm.
46. „The True Worth of Man”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_03.htm.
47. „The Way of the Cross”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_162.htm.
48. „The suffering and death of children”, disponibil la <https://antsur.ru/en/the-suffering-and-death-of-children-6-september-1971/>.
49. *Viața și veșnicia: 15 convorbiri duhovnicești despre moarte și suferință*, traducere Denis Chiriac, Edit. Egumenița, Galați, 2021.

50. *Viața, boala, moartea*, ed. a II-a, trad. Monahia Anastasia (Igiroșanu), Editura Sfântul Siluan, Slatina-Nera, 2015.
51. „Worship in secular age”, disponibil la <https://antsur.ru/en/worship-in-secular-age-12-november-1969/> (accesat la 22.06.2021).
52. *Zâmbind cu Dumnezeu: întâmplări din viață povestite de Mitropolitul Antonie de Suroj*, Editura Sophia, București, 2023.

Surse Secundare

Dicționare

1. *Academic Dictionaries and Encyclopedias*, disponibil la <https://en-academic.com/>.
2. BRIA, Ioan, *Dicționar de Teologie Ortodoxă A-Z*, Ediția a II-a, EIBMBOR, București, 1994.
3. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Sixth Edition, ed. Sally Wehmeier, Oxford University Press, Oxford, 2000.

Monografii

4. ****Viața Mitropolitului Antonie de Suroj din mărturiile celor care l-au cunoscut sau Omul care L-a văzut pe Dumnezeu*, traducere din limba rusă de Monahia Mina, Editura Sofia, București, 2017.
5. BALTHASAR, Hans Urs von, *Cuvânt și taină la Origen*, trad. Marius Boldor și Alin Tat, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007.
6. BULGAKOV, Serghei, *A Bulgakov Anthology*, London, 1976.
7. CHIȚESCU, N.; TODORAN, Isidor; PETREUȚĂ I., *Teologie dogmatică și simbolică: manual pentru facultățile teologice*, vol. II, ediția a III-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.
8. CROUZEL, Henri, *Origen: personajul, exegetul, omul duhovnicesc, teologul*, trad. Cristian Pop, Editura Deisis, Sibiu, 1999.
9. CROW, Gillian, „Acest om sfânt”-*Impresii despre Mitropolitul Antonie*, trad. din lb. engleză de Monica – Irina Bazon, Editura Theosis, Oradea, 2017;
10. DOSTOIEVSKI, Fiodor Mihailovici, *Frații Karamazov*, vol. I, trad. Elena Vizir, Editura Adevărul Holding, București, 2011.

11. ENGELHARDT, H. Tristram jr., *Fundamentele bioeticii creștine: perspectiva ortodoxă*, prezentare de Sebastian Moldovan, trad. de Mihail Neamțu, Cezar Login, diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2005.
12. EVDOKIMOV, Michael, *Să ne rugăm 15 zile cu Mitropolitul Antonie al Surojului*, trad. din limba franceză de Măriuca Alexandrescu, Editura Sophia, București, 2015.
13. EVDOKIMOV, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 2009.
14. FELMY, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziale. Înnoirea Teologiei Ortodoxe contemporane*, Introducere și traducere de Pr. Prof. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999.
15. GUARDINI, Romano, *Der Gegensatz*, Matthias-Grünwald Verlag, Mainz, 1955.
16. LARCHET, Jean-Claude, *Dumnezeu nu vrea suferința omului*, Traducere de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2008.
17. Idem, *La divinisation de l'homme*, Éditions du Cerf, Paris, 1996.
18. Idem, *Teologia bolii*, Ediția a III-a, Traducere de Pr. Prof. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2010.
19. LIICEANU, Gabriel, *Fiul lui Dumnezeu? Pledoarie pentru Iisus*, Editura Humanitas, București, 2017.
20. Idem, *Iisus al meu*, Editura Humanitas, București, 2020.
21. Idem, *Încercare în politropia omului și a culturii*, Edit, Cartea Românească, București, 1981.
22. LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. Pr. Dr. Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2010.
23. Marías, Julián, *Miguel de Unamuno*, Harvard University Press, Cambridge, 1966.
24. MOSS, Vladimir, *The Mystery of Redemption*, disponibilă la http://www.orthodoxchristianbooks.com/downloads/415_THE_MYSTERY_OF_REDEMPTION_without_appendices_.pdf.
25. PYMAN, Avril, *Metropolitan Anthony of Sourozh: a Life*, Cambridge: Lutterworth Press, 2016.
26. REMETE, George, *Dogmatica Ortodoxă*, Ediția a VI-a, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2016.
27. Idem, *Dorul – condiția românească a ființei*, Editura Paideia, București, 2022.
28. Idem, *Ființa și credința*, vol. III, Editura Paideia, București, 2016.
29. Idem, *Iisus Hristos, iubirea trădată*, vol. I., Editura Paideia, București, 2019.
30. Idem, *Leacuri contra evlaviei*, Editura Paideia, București, 2018.

31. Idem, *Leacuri contra evlaviei: alte răspunsuri la aceleași întrebări*, Edit. Paideia, București, 2021.
32. Idem, *Suferința omului și iubirea lui Dumnezeu*, Ediția a III-a, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.
33. RYTSAR, Roman, *Teologia chenotică a lui Antonie Bloom, Mitropolitul Surojului, din perspectivă antropologică*, trad. din lb. engleză de Lucian Filip, Ed. Doxologia, Iași, 2016.
34. PAPINI, Giovanni, *Mărturiile Calvarului*, trad. Ion Pătrașcu, Editura Universală, București, 1990.
35. PITRE, Brandt, *Fiul lui Dumnezeu? Pledoarie pentru Iisus*, trad. Tatiana Niculescu, Edit. Humanitas, București, 2017.
36. SAHAROV, Nicholas, *Iubesc, deci exist: teologia arhimandritului Sofronie*, ediția a II-a, trad. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2008.
37. SAHAROV, Sofronie, *Corespondența cu protoiereul Gheorghe Florovski*, trad. Ierom. Rafail Noica, Editura Accent Print, Suceava, 2016.
38. SCHMEMANN, Alexander, *Pentru viața lumii*, trad. Aurel Jivi, EIBMBOR, 2001.
39. SILUAN Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura Deisis, Sibiu, 2001.
40. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, III, Ediția a III-a, EIBMBOR, București, 2003.
41. TOMOIOAGĂ, Florin Toader, *Taina Chenozei în teologia ortodoxă a secolului al XX-lea*, Ed. Doxologia, Iași, 2015.
42. UNAMUNO, Miguel de, *Agonia creștinismului*, trad. de Radu Petrescu, Edit. Institutul European, Iași, 1993.
43. VLAHOS, Ierothei, *Știu un om întru Hristos: starețul Sofronie, isihastul și teologul*, Ediția a II-a, Editura Sophia, București, 2013.
44. ZIZIOULAS, Ioannis, *Ființa eclesială*, trad. Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 2007.

Studii și articole

1. ARKHANGELSKY, Alexander, „A Search for Man. Ethics and Russian Media”, disponibil la http://www.mitrass.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
2. Idem, „Insistence on Tradition as a Symptom of Its Loss”, disponibil la http://www.mitrass.ru/eng/eng_conf5mow.htm.

3. ARKIPOV, Vladimir, „The meeting of two realities”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_arkhipov.htm.
4. BRISC, Petru „Prezența mângâietoare a lui Hristos în lume – premisa dezvoltării conceptului de «chenoza de după chenoza»”, în *Anuarul Episcopiei Sălajului*, anul X, Editura Episcopiei Sălajului „Credință și Viață în Hristos”, Zalău, 2018.
5. CHESHIRE, Kelsey, „The Experience of Sobornost”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
6. CHAPNIN, Sergei, „‘To Be’ and to ‘Pretend to Be’. Metropolitan Anthony”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
7. COMAN, Constantin, „Sfânta Scriptură și ermineutica biblică ortodoxă”, în *Studii Teologice*, nr. 3/2009.
8. DAVYDOV, Ostap, „Scientific Discovery as an Encounter in Post-Secular Culture”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
9. DIBO, Amal, „Facing Reality in the Experience of Metropolitan Anthony”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
10. Idem, „Learning to see Women in Christ”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_amal_dibo.htm.
11. DIETZ, Walter, „Atheism”, în *Religion past and Present: Encyclopedia of Theology and Religion*, Leiden:Brill, 2007/2009.
12. FOSZTO, Arpad, „Învățarea experienței religioase în ucenizarea creștină. Contribuții la taxonomia experienței”, în vol. *Educația creștină într-o cultură pluralistă Cum creștem copiii în lumea de azi* [Referatele Simpozionului Internațional de Știință și Artă (ISSTA 2020), Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, 12 octombrie 2020-ediția a XIX-a], Ed. Reîntregirea/Felicitas Publishing House, Alba Iulia/ Stockholm, 2020.
13. GRAF, Frederica, „<<God is real. He is as real as we are. He looks for friends, and we must try to become his friends>>.Metropolitan Anthony of Sourozh”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_graaf.htm.
14. Idem, „The Last Word is Life”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
15. GREENHEAD, Karin, „The Incarnation of Man: Some Observations on Embodiment and Perception”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.

16. HILL, Christopher „Aspects of the Christian Life in the Realm of the Personal as Reflected in Twentieth-Century Russian Literature”, disponibil la <https://antsur.ru/en/talk-by-fr-christopher-hill/>.
17. HOOGWOUUD, Margarita, „How to look at things honestly”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_nun_margarita.htm.
18. Idem, „The Meaning of Life”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
19. ININA, Natalia, „Be like children. Childhood on the way to reality”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
20. KALEDA, Kirill, „The New Martyrs of Russia: a testimony of Christian love”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_kaleda.htm.
21. KNIGHT, Christopher C., „Reality and models of reality: insights from Metropolitan Anthony’s scientific background”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_knight.htm (accesat la 08.06.2020).
22. KOLOMEITSEV, Peter, „Reality in Liturgy and Cinema”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
23. KOVALYOV, Martin, „Prayer as a way to theology”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_kovalev.htm.
24. LINDBERG, Annicka, „Learning to See: A Lesson for Life”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
25. METVEN, Anastasia, „I have met a light on the path...”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_nun_anastasia.htm.
26. MESHCHERINOV, Pyotr, „Seeing God’s will”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_igumen_petr.htm.
27. NEYMANN, Barbara, „Person to person: becoming present”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_newman.htm.
28. OGORODNIKOV, Alexander, „To See and to Witness”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
29. OTHER, Lynn, „Sharing faith through listening and presence in workplaces and schools”, disponibil la <https://antsur.ru/en/talk-lynn-other/>.
30. OVSYANNIKOV, Sergiy, „Reality is a Risk (if Reality Exists). Metropolitan Anthony and Merab Mamardashvili”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.

31. PARRAVICINI, Giovanna, „Taking a fresh look at Fr Luigi Giussani and Metropolitan Anthony of Sourozh”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_parravichini.htm.
32. PETROVSKY, Igor, „Unknown Anthony. The experience of Keltic saints as a projection of one mission”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_petrovsky.htm.
33. PRAVDOLYUBOVA, Marina, „In search of oneself”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_pravdolubova.htm.
34. PRAVDOLYUBOV, Seraphim, „The Experience of Presence”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf5mow.htm.
35. RYTSAR, Roman, „The First International Conference on the Spiritual Legacy of Metropolitan Anthony of Sourozh”, în *Logos: A Journal of Eastern Christian Studies*, Vol 51, Nos. 1-2, 2010;
36. SCORER, Peter, „Metropolitan Anthony’s Vision of the Church”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_scorer.htm.
37. Idem, „Saints and holiness in Metropolitan Anthony’s teaching”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_scorer5.htm.
38. SERGEYEV, Valeriy, „Metropolitan Anthony of Sourozh and Leonid Uspensky”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_sergeev.htm.
39. SCHLIPPE, Irina von, „How Metropolitan Anthony Saw Others and How They Saw Him: A Life Story”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
40. SEDAKOVA, Olga, „All Things Visible and Invisible”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
41. SERGEYEV, Valeriy, „Metropolitan Anthony of Sourozh and Leonid Uspensky”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf4/conf_sergeev.htm.
42. SHAKHOVSKOI, Dmitry; SHIK, Elizaveta, „The Experience of the Persecuted Church in the Life of One Orthodox Family”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
43. SHMAINA-VELIKANOVA, Anna, „Reality behind the veil”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_shmaina.htm.
44. SHTONDA, Yulia, „Translation of Metropolitan Anthony’s sermons into English and German”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_shtonda.htm.
45. TSIRONI, Niki, „A Frail Virgin and a Tower of Strength: The Mother of God in the thought and homilies of Anthony of Sourozh”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_tsironis.htm.

46. UTENKOVA, Yelena, „Reality and realism in visual art”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_utenkova.htm.
47. VOSKRESENSKY, Boris, „Suffering – Its Psychological and Psychotherapeutic Aspects”, disponibil la http://www.mitras.ru/eng/eng_conf4mow.htm.
48. Idem, „The truth and reality”, disponibil la http://www.mitras.ru/conf5/conf_voskresensky.htm.
49. WALKER, Andrew, „Metropolitan Anthony of Sourozh, Charismatic head of the Russian Orthodox Church in Great Britain and Ireland”, în *The Independent*, (9 august 2003), disponibil la <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/metropolitan-anthony-of-sourozh-36903.html>.